

**Totivs Ivris Canonici Compendivm, Siue, Brevis Svmma In
Qvinque Libros Decretalivm Sacri Concilii Tridentini
Decretis Accommodata**

In Qva Ivris Canonici Primæ Institutviones, seu Elementa ita traduntur, vt plurima breuiter ac decisiuè explicentur, & Canonum, Glossarum, ac Doctorum receptorum auctoritate communiuntur ...

Axel, Johannes Honorius van

Coloniae Agrippinae, 1656

De Probationibus. Titulus XIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61552](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61552)

num. 10. de reg. iur. in 6. nisi error sit expressus in confessione. l. confessionibus & l. seqq. in fin. ff. de interrog. & Bartol. in l. non fatetur num. 13. ff. hoc tit. ignorantia iuris non presumitur regulariter. l. si heres ab eo §. fin. in fin. & ibi gloss. fin. ff. ad Trebell. probatur autem ex qualitate facti & personæ. l. si adulterium cum incestu §. §. i. ff. de adult. & postquam fuit à peritis doctus incontinenti, postea presumitur error iuris, Bart. in d. l. non fatetur num. 12. & ibi DD. communiter las. in l. iurum num. 9. C. qui admitti.

De Probationibus.

Titulus XIX.

S V M M A R I A.

- 1 Probatio est rei dubia per testes vel instrumenta & plerumque per indicia & presumptiones ostensio.
- 2 Probatio debet concludere per necesse vel probabile, nunquam per possibile.
- 3 Excipe i. quia nunquam sufficit probatio per probabile seu presumptiva, quando probatio alicuius rei est posita in conditione, & ei qui apponit conditionem probationis, iam constat adesse presumptionem.
- 4 2. Quando à lege vel ab homine requiritur probatio cum aliquibus verbis qualificatis.
- 5 In deductis incidenter in iudicio sufficit locus & presumpta probatio.
- 6 Causa principalis quando est summaria respectu probationum, omnes eius articuli sunt summarij nisi emergat dubitatio super legitimatione personæ.
- 7 Actor tenetur probare suam intentionem, & reus suam exceptionem, si excipiendo aliquid affirmet, secus si neget.
- 8 In duplicibus iudicijs utriusque probatio recipitur.
- 9 In crimine falsi utriusque testes audiuntur.
- 10 Negativa probari non potest est quadruplex, facti, iuris, qualitatis, quantitatis.
- 11 Negativa facti an probari possit, & quomodo probetur.
- 12 Negativa iuris probari debet per negantem.
- 13 Negativa qualitate probanda est per negantem.
- 14 Testes deponentes super negativa debent removere actum à sensu, non sensum ab actu.
- 15 Negativa quantitate directa per testes potest probari.
- 16 Probatio debet fieri iudici, aduersario presente, lites contestata, & primo de intentione actoris, deinde de rei exceptione.
- 17 Si probatio actoris perfecta & probatio rei imperfecta sint diuersa, & se inuicem compensantes, recurrendum est ad iuramentum necessarium.
- 18 Si ambarum partium par sit probatio, reus absoluitur.
- 19 Probationum species sunt nouem.
- 20 Semiplenam probationem quam inducant.
- 21 Plenam probationem quam faciunt.
- 22 Probationes imperfectæ sine sint eiusdem si uel diuersi generis, quæ sunt perfecta in sua specie, ac tendunt ad unum, sunt commiscibiles & faciunt plenam probationem.
- 23 Si vero tendunt ad diuersa non sunt commiscibiles.
- 24 Plena probatio acquiritur in omni causa civili, plenissima in criminali.
- 25 In summarijs quoque in quibus vertitur partis preiudicium quod non potest per aliud iudicium reparari, nisi per appellationem ab utraque parte plena probationes requiruntur.
- 26 In strictis summarijs quæ possunt per aliud iudicium reparari, requiritur plena probatio ex parte actoris.
- 27 Excipe causas possessorias fauorabiles, & modici & quasi nullius preiudicij.
- 28 In extraordinarijs cognitionibus requiritur plena probatio.

- 29 In his que de plano tractantur plena probatio requiritur.
 30 Probationes facte in iudicio summario non probant inter easdem personas super eadem re in plenario.
 31 Quae regula limitatur tribus modis.

POSITIONES negatas tenetur actor probare, l. 2. ff. hoc tit. c. accusator 6. quest. 5. & ibi gl. 1. mag. ideo ponit titulum generalem de probat. ut faciliori ordine descendat ad species probationum. Probatio ¶ est rei dubiae per testes, vel instrumenta, & plerumque per indicia, & praesumptiones ostensio; c. cum ad sedem §. fin. de restit. spol. l. fin. C. hoc tit. gloss. in c. 1. 2. quest. 1. in verb. conuictum. dico plerumque, quia etsi in causis pecuniarijs, & civilibus praesumptiones & indicia probent, ita ut per eas, si certae fuerint, & violentae, ad sententiam procedatur: l. indicia C. de rei vend. l. proprietatis C. hoc tit. l. sicut C. de fid. Instrum. non tamen in criminalibus ad condemnationem sufficient; quia in his requiruntur probationes luce meridiana clariiores, d. l. fin. C. hoc tit. Omnis probatio debet concludere, ¶ per necesse, vel probabile, l. non hoc & ibi gloss. pen. & l. 2. qui ampliat. & limitat. C. unde legit. c. in praesentia & ibi Fel. n. 14. 15. & seqq. hoc tit. l. pen. §. docere & ibi Bart. ff. ne quis eum qui in ius vocat. est in exim. c. fin. de success. ab intestato. nunquam per possibile; ut ad probationem seruitutis Nicolai, matrem eius ac fratres seruilia fecisse ministeria, non sufficit; cum neque ingenuorum coniuuentia coniunctis necessitudine praediceret, neque de seruis ex eadem matre natis libertatem vnus adipisci prohibeatur, l. ad probationem 2. & ibi Bald. l. matrem tuam & ibi gloss. fin. l. neque natales & ibi gloss. fin. mag. C. hoc tit. Excipe primo, quia ¶ nunquam sufficit probatio per probabile, siue praesumptiua, qua-

Summa in Decretales.

do probatio alicuius rei est posita in conditione, sed requiritur concludens per necesse, l. Lucius ff. de cond. & demonst. Fel. in rub. huius tituli num. 3. & ibi Dec. num. 153. & seqq. quando ei qui apponit conditionem probationis, iam constat adesse praesumptionem, ne appolitio conditionis sit inutilis, l. si quando ff. de leg. 1. & ne fiat contra mentem apponētis conditionem qui non videtur fuisse contentus praesumptione; lecus si ei non constabat adesse praesumptionem. Rot. diuers. dec. 9. n. 20. & 21. part. 2. arg. l. si iam fact. ff. de cond. & demonst. l. si ita scriptum §. fin. ff. de leg. 2.

Secundo, quando ¶ an lege vel ab homine requiritur probatio cum aliquis verbis qualificatis, ut apertissimis documentis, probatione legitima, indubitata, l. quidam vers. igitur si perspicuus ff. de cond. instit. c. pia §. si quis de except. in 6. l. fin. in fin. princ. ff. quod mut. caus. Fel. in rub. huius tit. nu. 4. & ibi Dec. 16. & seqq. Econtrario ¶ in deductis in iudicio ordinario, incidenter, secundo, & per modum causae, quaeuis probatio etiam leuis, & praesumpta sufficit: Bart. in extrauag. ad reprimendum in verb. summarie n. 20. quom. in crimin. l. 2. maiest. proced. ut matrimonij in causa illegitimitatis, c. causam quest. 1. & 2. qui fil. sint legit. dominij in confessoria, l. quidam in suo in verbo amoueri potest ff. de cond. inst. crediti in lal. uiano intentato per creditorem, late Rot. dec. 34. numer. 14. & 17. part. 2. diuers. late Bald. in l. iudices num. 7. C. de iud. quod si causa principalis ¶ est summaria respectu probationum, omnes eius articuli sunt summarij eadem ratione, l. pen. & ibi gloss. & DD. ff. de his qui sunt sui vel alien. sur. l. si quis à liberis §. si vel patrens ff. de lib. agnos. l. si quando & ibi Bald. numer. 3. C. de testib. Bart. in d. extrauag. ad reprimendum in verbo summarie numer. 3. qui plures allegat. Bart. in l. solent numer. 16. ff. de alim. & cib. leg. nisi emergat dubitatio super legitima-

Y y

uone

tione personæ, *lason. in l. quamuis num. 7. C. de edict. d. Ad. toll. post gloss. Bart. & alios Felm. in c. veniens. el. 2. in fine ff. ad exhib. & in l. nec quicquam §. de plano in fine ff. de off. procons. Vbiunque probatio non concludit, semper est interpretanda contra probantem, c. in presentia & ibi gloss. in verbo dubium hoc tit. & ibi Can. Bald. in l. quoties §. si quis ita numer. 2. ff. de hered. 7. *instit.* Regulariter actor tenetur ꝑ probare suam intentionem, l. possessionis l. frustra l. actor C. hoc tit. l. quinquaginta ff. eodem l. fin. C. de rei vendic. §. non solum *instit. de leg. in fine*, & reus suam exceptionem, l. vt creditor C. hoc tit. l. in except. ff. eodem l. in ciuile C. de rei vendic. siue aliquid dicat & affirmet. c. ex literis in fin. hoc tit. siue etiam neget nam vbiunque negatio est causa alicuius intentionis, siue agentis siue excipientis ei, qui negat incumbit onus probandi, *Bart. in l. in illa stipulatione si calendis num. 5. vbi ponit modum probandi lason. num. 14. & seqq. & DD. ff. de verb. oblig. Pan. & Can. in c. bona mem. el. 1. post gloss. in verb. per rerum naturam de elect. Gail. de pace publ. c. 18. n. 14. libro 1. fallit cum reus proponit exceptionem & c. non numerata pecuniæ, vel similem, Quæ regula recipit aliquas limitationes, nam ratione præsumptionis transfertur probatio ad reum, c. ex insinuatione & ibi gloss. fin. mag. de proc. l. siue possideris C. hoc tit. & ibi gloss. fin. c. vt nostrum vt eccles. benef. sine dimin. conf. & ibi gloss. mag. in verbo actore non probante qua ponit multas alias limitationes l. quintus ff. de donat. inter vir. & vx. & contra a reo ad actorem, l. si patrum & ibi gloss. fin. l. si chyrographum ff. hoc tit. 8. in duplicibus ꝑ iudicijs, vtriusque probatio auditur, d. c. ex literis hoc tit. in interdicto retinendæ vterque probat, & is obtinet, qui antiquiorem possessionem probat, & titulum dictæ possessionis, vel meliores probationes adducit circa possessionem, puta testes numero plures bonæ famæ & opinio-**

nis, qui aptiora negotio & vero proximiora in suis testimonijs expresserunt. c. licet causam hoc tit. item in euimine falsi ꝑ vtriusque testes audiuntur. l. vbi Cod. de fals. Negatiua probari non potest, quia ꝑ negantis factum per rerum naturam nulla est probatio. d. l. actor c. bon. mem. el. 1. §. contra de elect. & ibi gloss. in verbo per rer. natur. quadruplex est facti iuris, qualitatis & quantitatis. Negatiua facti est duplex, pura, & simplex, quæ non habet determinationem loci vel temporis, vel alterius rei: vt si quis dicat se nunquam fuisse citatum, non contraxisse, & hæc ꝑ probari non potest directe vel indirecte, & ideo onus probandi transfertur in aduersarium, c. accusator 6. quasi. 5. & ibi gloss. mag. & Can. gloss. in d. c. bona el. 1. & ibi gl. mag. & Can. l. asseueratio C. de non num. pecun. Salic. in l. actor sub num. 15. C. hoc tit. late Socin. in c. super his num. 92. & plur. seqq. de accus. sin autem adijcitur tempus, vel locus, vel aliquid consimile tunc potest probari indirecte: §. item verborum obligatio *instit. de inutil. stipul. c. series c. ex tenore de testi. l. optimam C. de contrah. & committ. stipul. alia est pragmans, quæ habet in se implicitam affirmatiuam, vt ego non sponte renunciaui, quasi dicat; coactus renunciaui, & probari debet ab eo, qui negat, c. super hoc de renunc. c. nec codicillos & ibi gloss. fin. C. de Codicil. c. cum dilectus de success. ab intest. c. inducas & ibi gloss. in verbo ostenderit quasi. 9. vel nego Titium mortuum, nam ponitur aliquid affirmatiuum pura Titium viuere l. v. de Nerarius §. fin. ff. ad l. aquil. Salic. in l. actor numer. 15. C. hoc tit. aut quando negatiua est sensui coniuncta, adeo quod cadit in sensum testis pura si dicat Titius non habet oculos, biretum in capite & c. nam ita directe percipit testes, Titium non habere, sicut percipit habere, Pan. in c. bona mem. el. 1. sub n. 13. de elect. post Ioan. And. Dec. in c. quoniam contra*

n. 69. de prob. nec tamen isto casu probatur
negatiua directe, quia quod non est, non ca-
dit in sensum testis, sed probatur indirecte,
quia ex quo non repræsentatur aliquid vi-
sui testis, percipit, quod nihil est in loco; An-
gel. de Perus. in l. 1. num. 3. ff. de his qui sunt sui vel
alieni iur. Butr. in d. c. bon. mem. el. 1. num. 56. &
12 seq. de elect. Negatiua iuris † probari debet
per negantem, vt si negat emancipationem
recte factam, l. ab ea parte ff. hoc tit. l. si scriptum
13; C. od. Negatiua qualitatis † probanda est
per negantem, vt tu non es soluendo, tu non
es legimus, tu non es idoneus: c. dudum de
presump. c. vnic. de serutin. in ord. sac. l. cum qui-
dam & ibi gloss. in verbo qui non offenderint & l.
cum pater §. rogo ff. de leg. 2. gloss. in d. c. bon. mem.
el. 1. in verb. per rerum naturam de elect. & ibi Can.
14 gloss. 1. in c. fin. 6. quest. 5. & ibi Can. testis † qui
deponit super negatiua, debet remouere ac-
tum à sensu, non sensum ab actu, hoc est
debet dicere, talis actus non fuit factus, &
hoc ego scio per sensum, & præsentiam
meam: quia tali loco, & tempore, vbi, &
quando actus dicitur celebratus, ego inter-
fui, & reuera ille actus non fuit celebratus,
& non potuisset celebrari, quin ego vidis-
sem, & audiuissem; quia in facto alieno sic
coarctato, virtus sensitiua, clare & aperte
percipit negatiuam: si autem testis negando
remouet eius sensum ab actu, quod est,
quando dicit, non recordor, non interfui,
tunc nihil probat, quia qui nescit, non po-
test probare. Bart. in l. 1. §. si quis neget sub n. 6.
verf. dic. ergo quod illi & n. 13. ff. quem adm. testam.
aper. Bald. in l. 1. num. 7. C. de honor. poss. sec. tab.
Greg. xv. decis. 325. n. 4. & seqq. & ibi annot. & de-
cis. 510. n. 1. Ex quibus constat, quod vulgare
axioma, plus creditur duobus affirmanti-
bus, quam decem negantibus, verum est:
quando ex illa negatione non resultat pro-
batio negatiuæ, vel quia impossibile, eo,

quia non est coarctata, vel non est reddita
causa scientiæ; alias pari passu ambulant af-
firmatiua, & negatiua. Bald. in l. cum hi §. ni-
hil autem num. 3. ff. de transact. Salic. in l. 2. num.
27. C. de resind. vend. Gab. de testib. conclus. 4.
Pan. in c. bon. memor. el. 1. num. 13. & seq. de elect.
Item negatiua probatur per instrumentum;
l. fin. & ibi Bald. nu. 6. C. de reb. cred. §. item verb.
obligatio Instir. de inuicil. stipul. Rip. in c. cum eccle-
sia num. 79. & 82. & seqq. de caus. possess. & pro-
priet. Iason. in l. Titia textores numer. 16. 17. &
seqq. ff. de leg. 1. per actum inquisitionis &
inuestigationis de affirmatiua opposita:
nam ea non inuenta concludetur negatiua:
Imol. in c. cum nobis olim num. 6. de elect. Bart. in
l. hoc iure & in l. in illa ff. de verb. obligat. Greg. xv.
decis. 262. & ibi annot. & decis. 287. & ibi annot.
per confessionem aduersarij: c. dictum est su-
pra tit. de confess. Negatiua quantitatis † est, 15
quoties allegatur quod res non est tanti
ponderis, siue tanti numeri, siue tantæ men-
suræ, quod de directo probari potest, quia
cadit in sensum, & in oculorum inspectio-
nem testis, ex eo quod vidit rem ponderari,
& aliquid ponderis deesse. l. 1. & 2. C. de pond.
& aur. illat. lib. 10. & mensurari, & tot men-
suras deesse, l. 2. C. de error. aduocat. quodque
aliquis non est eius ætatis, quia natus fuit
tali millenario, & ab illo citra non concur-
rerunt, nisi tot anni. Salic. in l. actor. numer. 14.
hoc tit. & ibi DD.

Probatio † debet fieri iudici, non ad- 16
uersario, licet aduersarij præsentia exigatur,
l. procurator C. de edend. d. l. eos & ibi gloss. fin. C.
de testib. l. quingenta in fine & ibi gloss. fin. ff. hoc
tit. l. 1. C. de cond. ob turp. caus. & ibi gloss. fin. cau-
sâ pendente & lite contestata, primo de in-
tentione actoris, deinde de rei exceptione, l.
exceptionem C. hoc tit. & ibi gloss. c. exceptionem &
ibi gloss. in verb. in dilatorijs de except. quia pro-
batio non excludit probationem, c. series
de testib.

- de testib. *Ror. diuers. decis. 701. in fine part. 1. & plena actoris tolli non potest, nisi per aliam rei magis plenam directo ei contrariam: l. ob carmen §. fin. ff. de testibus c. in nostro & ibi Can. de testib. gloss. inc. suggestum in verb. fulcitur de iurepat. si probatio actoris † perfecta, & probatio rei imperfecta sint diuersæ, & se inuicem compatientes, vt quia actor per duos testes plene probauit suum creditum, reus autem solutionem per vnum testem, tunc recurrendum est ad iuramentum necessarium, secundum formam, l. admonendi ff. de iureiur. & in l. bone fidei C. de reb. cred. Bart. in l. admonendi num. 51 & ibi DD. Pan. in c. in nostra sub num. 3. de testib. & ibi Can. Ioan. Andr. in c. fin. de iureiur. in fine num. 6. & ibi Can. quod*
- 17 si ambarum partium par sit † probatio, is obtinet qui habet aliquam præsumptionem pro se: l. si duo patroni ff. de iureiur. & ibi Bartol. num. 3. alias reus absoluitur, cum promptiora sint iura ad absoluendum, quam ad condemnandum, c. ex literis §. fin. hoc tit. c. inter dilectos in fine de fid. Instrum. nisi pro actore stet fauor causæ, c. fin. de re iud. d. c. ex literis §. fin. & ibi gloss. in verb. in liberali causa. Probationum
- 18 species sunt † nouem, compræhensæ infra scripto versu.
- Aspectus, c. posuisti c. causam hoc tit. Sculptum, gloss. in c. cum causam hoc tit. in verb. per libros antiquos in fine, Testis, titulo de test. Notoria (scilicet facti) c. euidentia de accus. Scriptum, infra tit. de fid. Instrum.*
- Iurans. infra tit. de iureiur. Confessus, supra tit. de confess. Præsumptio, infra de præsumpt. Fama, (nempe consentiens,) probabunt, c. præterea de testib.*
- 19 Semiplenam † probationem faciunt scriptura domestica, l. instrumenta C. hoc tit. comparatio litterarum, *Auth. de fid. Instrum. §. si vero omnes moriantur §. seqq. col. 6. fuga rei, Bart. in l. admonendi n. 35. ff. de iureiur. testis v-*
- nus, c. licet vniuersis de test. Auth. iurifurandi c. hoc tit. l. 3. §. causa ff. de Carb. edict. c. ex insinuatione de proc. gloss. pen. in d. l. admonendi gloss. in d. l. in bona fidei, quando directe deponit super ipso facto, aut maleficio, si vero deponeret super aliquo indicio ad maleficium, non facit semiplenam probationem, sed illud indicium debet legitime probari per duos testes: l. inter omnes & ibi Bart. num. 2. & seqq. C. famil. eriscund. De Stylo Rotæ non magis creditur testi vnico contra inducentem, quam pro inducente: quia per inductionem censetur approbata persona testis, non dicitur: Card. Seraph. decis. 1249. num. 4. Greg. xv. decis. 215. num. 4. & ibi annot. Fama: Bart. in l. de minore §. plurimum numer. 30. ff. de quest. Franc. in c. dilecti 1. num. 6. & seqq. late de appell. Myns. obs. 46. cent. 5. Indicium non remotum, sed propinquum, probatum per duos testes, l. fin. & ibi Bart. num. 6. & 7. ff. de quest. Plena † probatio dicitur per duos testes: l. vbi ff. de testib. Instrumentum publicum: l. secunda l. in re ff. de fid. Instrum. per priuatum factum ab aliquo contra se cum cautâ, l. c. de indebito in fin. de prob. si modo confiteatur se fecisse, vel si probetur per dilationem iuramenti: l. 1. & 2. ff. de iureiur. nec non quando facta est iudici plena fides, hoc est, quando iudex per ea, quæ sibi sunt ostensa, est adductus ad fidem & credulitatem eius, quod intenditur: l. procurator C. de edend. l. ad fidem cum l. seq. ff. de testib. Bart. in d. l. admonendi num. 15. & seqq. & ibi DD. l. 1. post princip. vers. ad tormenta ff. de quest. c. cum causam & ibi DD. hoc tit. etenim iudex non debet ad vnam probationis speciem cognitionem suam allegare, l. 3. §. idoque ver. hoc ergo solum ff. de testib. l. si stipulatus ff. de vsur. l. instrumenta C. hoc tit. nam probationes † imperfectæ, siue sint eiusdem, siue diuersi generis, quæ sunt perfectæ in sua specie, Bald. in l. si quis §. quod num. 23. & 4. ff. de edend. pulchre Myns.*

Myns. obs. 100 cent. 2. ac tendunt ad vnum, sunt commiscibiles, & si sunt sufficientes ad iudicis animum inducendum ad plenam credulitatem, faciunt plenam probationem, d. l. 3. §. 1. vers. eiusdem quoque ff. de testib. l. qui sententiam C. de pœn. c. cum causam hoc tit. & ibi Can. l. 1. C. eod. c. causam qua de re iud. Bart. in l. 1. §. idem Cornelio ff. de quasi. in causa civili; secus in causa criminali, etiam civiliter intentata; c. veniens el. 1. & ibi gl. in verb. illorum de test. Imol. nu. 7. Dec. nu. 24. & seqq. & Can. communiter, Greg. xv. decis. 317. n. 28. & seqq. Mars. in l. de minori §. plurimum nu. 5 ff. de quasi. Myns. obs. 33. cent. 5. vt vnus testis eam fama; c. 1. de appell. vnus testis & confessio facta absente parte; c. fn. de success. ab intest. duæ præsumptiones & alia iudicia, l. 1. in princ. & ibi gl. in verb. legitimus ff. de excus. tut. & DD. vnus testis de viû & quælibet alia semiplena probatio; Bald. in l. Spadonem §. qui iura ff. de excus. tut. Bart. in l. admonendi n. 48. & 49. vnus testis, qui de veritate & fama & alius qui de fama tantum deponant; Ias. in d. l. admonendi n. 99. & in repet. eiusdem leg. num. 257. vers. istam conclusionem ff. de iureiur. Cap. itaq. decis. 383. part. 2. Greg. xv. decis. 22. in princ. & ibi annot. testes duo de fama, & vnus qui deponit de veritate, Rot. dec. 319. num. 1. part. 1. diuers. cont. Alex. in l. gallus §. fn. num. 13. post Bald. ibi ff. de lib. & posth. Cas. de iur. i. num. 2. de spons. & mot. testis vnus & præsumptio iuris, c. omnes & ibi Archid. numer. 3. §. quest. 1. ac stante verisimilitudine, & alijs adimniculis datur fides probationi diminutæ: l. si duo in princ. ff. de iureiur. & ibi gloss. Ias. in l. si extraneus num. 6. & seqq. ff. de cond. ob. caus. Greg. xv. decis. 273. num. 4. & seqq. si vero ¶ tendunt ad diuersa, non sunt commiscibiles: vt in pluribus testibus singularibus; c. cum dilectus de elect. c. licet hoc tit. ideo testis vnus de mutuo, & alius testis de confessione mutui, non coniunguntur ad faciendam plenam fi-

dem, quia mutuum & confessio mutui sunt diuersa, neque tendunt ad faciendum vnum totum, cum sæpe sit vnum sine alio; Pan. in d. c. cum causam num. 2. hoc tit. & ibi Can. communiter Bald. in l. si ex cautione in 12. quest. C. de non numer. pecun. secus in alijs contractibus, in quibus confessio probat veram numerationem, l. si ex pluribus ff. de solut. l. publicia ff. de pos. Bald. in l. si non sortem §. indebitum post numer. 5. vers. quid in exceptione solutionis ficta ff. de cond. indeb. Dec. in d. c. cum causam num. 35. In omni causa civili ¶ requiritur probatio plena, 24 l. iudices C. de iud. c. iudicantem 30. quest. 5. in criminali plenissima, l. fin. C. hoc tit. l. vbi C. de fals. in causis summarijs, in ¶ quibus verfaturs 27 partis præiudicium, quod non potest per aliud iudicium reparari, nisi per appellationem, & alijs legitimis modis, in quibus proceditur summarie quoad ordinem iudiciorum, ab vtraque parte plenæ probationes exiguntur, l. de submersis C. de naufrag. libr. xj. clem. sæpe de verb. signif. clem. dispendiosam de iudic. In cæteris causis ¶ summarijs, quæ post 26 sunt per aliud iudicium reparari requiritur plena probatio ex parte agentis, & dicuntur summarix, tum quia in eis non admittitur reprobatio testium, c. veniens el. 2. & ibi gloss. in verb. vellet & Ioan. And. & Can. de testib. tum respectu rei, cuius exceptiones requirentes altiotem indaginem, differuntur, nec impeditur actoris intentio: Bart. in extraneus ad reprimendum sub num. xj. Iason in l. in pecuniarhs num. 4. ff. de ferijs. nisi sint exceptiones rei finitæ, vel pares illi, l. 3. §. ibidem ff. ad exhib. vel sint probationes in promptu, gloss. 1. in l. 2. C. de edict. D. Andr. toll. gloss. 2. in l. si is à quo ff. vt in possess. legat. gloss. fin. in l. illi à quo §. si de testamento ff. ad Trebell. & vtrouique DD. Bald. in d. §. ibidem & in l. 1. num. 4. & seq. C. vt in possess. legat. & c. vt in adipiscendæ & retinendæ possessio-rijs iudicij: l. 1. C. quor. bonor. & ibi gloss. &

DD. Rot. decis. 343. num. 3. part. 3. lib. 3. gloss. fin. in fine in l. illo à quo §. si de testamento ff. ad Tr. bell. & ibi Ang. in fin. & DD. Pan. in c. constitutus num. 13. de appell. & ibi Can. in remedio, l. fin. C. de elect. D. Adr. toll. in quo probari debet testamentum, & possessio siue detentio defuncti tempore mortis: Bart. & DD. in d. l. fin. §. fin. autem aliquis, possessorio recuperanda, quod respuit omnem exceptionem, etiam inconcinenti probandam; dictum est supra de rest. ff. l. si quis ad se fundum C. ad l. tul. de vil. l. in princ. ff. de vi & vi arm. licet gloss. contrarium nocet in l. si de vi ff. de iudic. in secundo decreto Bart. in l. i. §. fin. sub num. 1. ff. de prat. stip. dictum est supra tit. de eo qui mittitur in possess. caus. rei ser. licet Felin. in c. veniens num. 14. de testib. dicat non requiri plenam probationem. Excipe causas

27 possessorias † favorabiles, puta ventris, alimentorum, in quibus sufficit semiplena vel aliqualis probatio, l. i. §. si ea & §§. seqq. de vent. in poss. ff. mitt. l. si quis à liberis §. si qui ex his & ibi Bart. & S. solent ff. de liber. agnosc. l. 3. §. causa ff. de Carbon. madutentionis: Caputaq. dec. 382. part. 2. Curt. sen. in l. admonendi nu. 33. vers. secundo moueor ff. de iureiur. Menoch. remed. fin. retin. num. 34 & causas summarias modici, & quasi nullius præiudicij: l. Theaurus ff. ad exhib. l. in aquila si delectum ff. ad l. aquil. & in primis decreto: Auth. de exh. ben. & introd. reis §. suscepti Bart. in d. l. i. §. fin. sub num. 1. ff. de prat. stipul. in his tamen omnibus debet persona plene legitimari Bart. in l. 2. in fine & ibi DD. C. de edict. d. Ad. toll. Fel. in c. veniens elect. 2. in fin. numer. 14. de testib. Bart. in extrauag. ad reprimend. in verb. & figura numer. 7. Bald. in l. 3. §. in hac numer. 5. & §. ibidem numer. 3. ff. de exhibend. Bald. in l. nec quicquam §. de plano numer. 5. ff. de

28 offic. procons. & leg. In extraordinarijs † cognitio nibus requiritur plena probatio, sed libellus non datur, vt in casibus in quibus lex dicit extra ordinem agi, l. si quis sepul-

chrum ff. de relig. & sumpt. fun. tot. tit. de var. & extraord. cognit. & vbiunque iudex ex suo mero officio procedit constringendo aliquem ad aliquid faciendum vel dandum, l. si quis missus ff. ne vis fiat ei qui in possess. & c. l. i. ff. si vent. nom. mali in possess. missa & c. & in omnibus criminibus in quibus sine accusatore proceditur, l. 2. §. 1. & ibi gloss. in verb. sine accusatore ff. de adult. gloss. 2. in c. vnic. vt eccles. benef. sine deminut. conf. In his quæ † de plano tra. 29 Etantur, plena cognitio & probatio requiritur; non tamen libellus, in leuibus criminibus l. leuia ff. de accusat. aut causis vltibus, aut nisi breuiore C. de sent. ex breui. recit. in grauib. requiritur libellus l. vnus facinor. §. fin. in fine ff. de quæst. c. notat. in fine de iud. non est necesse iudicem sedere pro tribunali, sed in camera à iudice deambulante possunt expediti, l. 1. in fine princ. ff. de offic. pref. vrb. l. 4. §. fin. ff. de interrog. act. Bald. in d. §. de plano in princ. Bartol. in extrauag. ad reprimendum in verb. de plano.

Probationes † factæ in iudicio summa- 30 rio non probant inter easdem personas super eadem re in plenario & probationes factæ super exceptione non probant vbi per viam actionis proceditur quia finis variatur gloss. in c. cum dilectus §. verum in verb. in modum exceptionis vers. sed quid si in modum exceptionis & c. & ibi Butr. num. 55. de ord. cogn. siue attestationes sint testium, c. veniens el. 2. de testib. siue productio sit instrumentorum, Butr. in d. §. verum num. 35. in fine allegat. Freder. conf. 160. Felin. in c. causam qua el. 1. num. 5. de test. & ibi DD. Limita primo, quando probationes † in summatio iudicio sunt factæ plenarie, & quoad substantiam probationis, & quoad modum procedendi super eo quod pertinet ad causam, secus si super impertinenti, quod nullo modo ad causam pertinet, Felin. in d. c. causam qua num. 6. Alex. in l. sa-
pe n. 31.

pe n. 8. de re iud. & ibi DD. Alber. in l. ab hostibus §. sed quod simpliciter num. 18. vers. primum credo verum ff. ex quib. caus. maior. Rot. decis. 35. n. 3. 4. & 5. pars. 2. divers. Bald. in l. si iudex n. 5. & seq. ff. de his qui sunt sui vel alien. Greg. xv. dec. 535. n. 13. & seq. Limita secundo, quia testes recepti ab executore literarum apostolicarum, qui non recipit ut iudex, sed ut simplex examinatus, Clem. 1. de off. deleg. faciunt fidem coram quocunque iudice, Bald. in d. l. fin. n. 6. & ibi Salic. n. 7. in fine C. de testib. Rot. d. decis. 35. n. 1. & 2. pars. 2. divers. Limita tertio, in probationibus receptis super replicatione, Greg. xv. dec. 535. n. 16. & seq. quæ est eiusdem naturæ cuius est actio, l. quasi tum §. fin. ff. de pecul. l. si pactum & ibi post gl. 1. DD. C. de except. & finis agendi qui consideratur ex parte actoris, l. si quis intentione ambigua ff. de iud. l. 1. §. fin. ff. de iustic. non diuersificatur ex persona rei conuenti, l. 1. §. 1. ff. si pars bar. per. Contau. in l. vn. limit. 2. §. 4. n. 2. plures citans C. si de molen. poss. prior. appell.

De testibus & attestacionibus,

Titulus XX.

S V M M A R I A.

- 1 In Testem quilibet admittitur nisi prohibeatur.
- 2 Testimonium non potest quis dicere in propria causa.
qua regula limitatur tribus modis.
- 3 Testis idoneus non est, de se confessus super crimine aliorum.
- 4 Familiares & domestici non sunt idonei testes, & qui sint domestici & familiares.
- 5 Laicus contra clericum non potest dicere testimonium quando de crimine agitur criminaliter.
- 6 Clerus non dicit testimonium contra laicos quando de crimine agitur criminaliter in foro seculari.

- 7 Coram iudice ecclesiastico potest testificari in causa criminali.
In causa civili in viroque foro, obtenta licentia sui pralati.
- 8 Testis non tenetur respondere ad aliquod per quod sua turpitudine detegatur, ad alia ipsum inhabilitantia ad testimonium tenetur respondere.
- 9 Producens testes non potest amplius productus reprobare ex defectu tunc existente.
- 10 Dicta vero testium potest impugnare.
- 11 Is contra quem testes producuntur, poterit eos, & eorum dicta reprobare.
- 12 Exceptio contra testes obijcienda est dum producuntur, quæ statim à iudice est admittenda, sed est arbitrium iudici recipere probationem exceptionis statim, vel differre in tempus publicationis.
- 13 Sufficit testi obijcere crimina in genere, nisi lex vel canon mandaret obiectus exprimi cum adiectione Verborum multiplicantium.
- 14 Post publicatas attestaciones non est licitum apponere in personas testium, exceptis certis casibus.
- 15 Testibus non creditur in fauorem eius qui contra eorum personas protestatus est.
- 16 Testificatio ut sit legitima multa requiruntur, primo, non debent recipi ante litem contestatam.
- 17 Secundo, ut se non ingerant aut sponte testificentur.
- 18 Tertio, iurent.
- 19 Quarto, viraque parte presente, vel altera contumaciter absente.
- 20 Quinto, quod sigillatim secreta & Viua voce deponant.
- 21 Sexto, testificentur de visu & auditu proprio.
- 22 Non interrogatus causam sui dicti reddere non tenetur, nisi certis casibus.
- 23 Septimo, quod contraria non deponant aut vacillent.